

Christian de Chergé testvér
Tibhirine perjele

Legyőzhetetlen remény

Írások Bruno Chenu válogatásában és előszavával

Az ima embere

BENCÉS KIADÓ
Pannonhalma, 2011

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
Frère Christian de Chergé, prier de Tibhirine:
*L'invincible espérance. Textes recueillis et présentés
par Bruno Chenu.
L'homme de la prière*

© Bayard Editions / Centurion 1997 pour le première édition.
2010 pour la deuxième édition

Fordította
Muraközy Nóra

A verseket fordította
Varga Mátyás

Lektorálta
Somorjai Gabi

Hungarian translation © A fordítók, 2011
Borítófotó © Alice Cambournac

**INSTITUT
FRANÇAIS**

Cet ouvrage publié dans le cadre du Programme d'aide à la publication (P.A.P.) Kosztolányi bénéficie du soutien de l'Institut français / ministère français des Affaires étrangères et européennes, de l'Ambassade de France en Hongrie et de l'Institut français de Budapest.

Ez a mű a Francia Intézet/Francia Kül- és Európaügyi Minisztérium, a Magyarországi Francia Nagykövetség és a Budapesti Francia Intézet támogatásával a Kosztolányi Könyvtámogatási Program (P.A.P.) keretében jelent meg.

Tartalom

Előszó (<i>Bruno Chenu</i>).....	5
Christian de Chergé végrendelete	19

Az ima embere

1. A remény krónikája (1974)	25
2. Izzó éjszaka (1975. szeptember 21.)	39
3. Pénteki himnusz „Este lett és reggel... a hatodik nap!” (1977).....	45
4. Compassio (1977. nagyszombat)	47
5. Az „imádság háza” (1978. december 8.).....	51
6. Panasz a reményhez (Az 1979 karácsonya előtti éjszakán).....	65

Előszó

„Ha a búzaszem nem esik a földbe
és el nem hal,
egyedül marad,
de ha elhal,
sok termést hoz.”
(Jn 12,24)

1996. május 23-án, a GIA (fegyveres iszlamista csoport) május 21-én kelt közleményével sújtott le a szörnyű hír: „Elvágtuk a hét szerzetes torkát.” Az, ami a két hónapja tartó fogvatartás látványos befejezése kívánt lenni, váratlan kaland kezdetévé vált: a Notre-Dame-de-l’Atlas monostor hét szerzetese, akik valahol az algériai hegyekben tűntek el, a keresztény remény hét szentségévé válik a bezárkózás, a másiktól való félelem és a vallási türelmetlenség által fémjelzett 20. század végén. A béke és a testvériség hét lángja lobbant fel velük minden igaz szívú ember útján.

Május 29-én a család kérésére a *La Croix* című napilap közölte a közösség perjele, Christian de Chergé végrendeletét.¹ Ezzel az egész világ előtt egy csapásra megmutatkozott egy igaz ember élete,

nagylelkű jelenléte, az ellenségnek is megbocsátani képes önátadása. A politika és a médiumok szenzációra éhes számításaitól távol, az izzó szeretet jelenlétében találtuk magunkat, amely az ima, a munka és a legegyszerűbb emberekkel való osztozás köhójában tisztult fényesre.

Már 1996 júniusában kiadtunk egy válogatást a hét szerzetes legkarakterisztikusabb írásaiból: *Sept vie pour Dieu et l'Algérie* [Hét élet Istennek és Algériának].² Ennek segítségével nyomon követhettük egy közösség lassú spirituális érlelődését az 1992–1996 közötti időszakban, az erőszakos halál fenyegető árnyékában.

Még a monostor archívumának megnyitása előtt – ami bizonyára újabb kincseket is fel fog tárni – sürgősnek véltük egy kizárólag Christian de Chergé tollából származó szövegválogatás publikálását. Ez a toll gyakran szolgálta a közösség megnyilvánulásait. Felfedezhetjük általa a tibhirine-i monostor perjelének, e kivételes egyéniségnek sokrétű lényét – s közben nem szakítjuk ki őt testvérei közösségéből, az algériai egyház kebeléből.

---

1 Christian de Chergé „lelki végrendelete” a könyv francia olvasói előtt már ismert volt. Mivel magyarul ez az írás nem hozzáférhető, magyar fordításban kötetünk 19–21. oldalain közöljük.

2 Paris, Bayard Éditions / Centurion, 1996.

A monostor

Algéria meghódítása után tizenhárom évvel, 1843-ban, Aiguebelle (Drôme) trappista apátságából egy tizenkét szerzetesből álló csoport telepszik le Staouéliben, Algírtól tizenhét kilométernyire. Franciaországnak szüksége volt olyanokra, akik meghódítják a vadont, és mezőgazdasági munkába kezdenek! Ez a cisztercita történet kezdete Afrikában.

Staouélit 1904-ben bezárták. 1933-ban a Notre-Dame-de-la-Délivrance monostora – amely a dombesi apátság egyik alapítása a szlovéniai Rajhenburgban – öt szerzetest küldött Algírba. 1938. március 7-én telepedett le a közösség Tibhirine területén, hét kilométernyire Médéától, ezerméteres magasságban, az Atlaszi Miasszonyunk pártfogására bízva magát.

Amikor Christian de Chergé 1971-ben ebbe az 1934 óta az aiguebelle-i apátságnak alárendelt monostorba érkezik, hét különböző közösséghez tartozó tizenhárom testvérrel találkozik, akik nem fordítanak különösebb gondot arra, hogy kapcsolatot keressenek az iszlámmal. Az ezt követő huszonöt év története, Christian meghatározó jelentőségű ösztönzésére, egy sajátos egyházi küldetés lassú tudatosításává válik: egy nem keresztény közeg felé fordulnak, amelynek megvan a maga vallása, az iszlám. A közösség jól beilleszkedik a helyi egyházba, amelynek

biztosítja a töltekezés helyét és a bátorítás jelét; hivatását abban látja, hogy „imádkozó legyen más imádkozók között”, ezzel valósítva meg a maga sajátos módján a bencés jelmondatot: *Ora et labora* (Imádkozzál és dolgozzál). Christian testvér szerint „a muszlim környezetben megélt valódi keresztény jelenlétnek e két regiszterben egyszerre kell megvalósulnia”.³

Algéria függetlenné válásakor, 1962-ben a szerzeteseknek 374 hektár földjük volt, amelyen dolgozhattak. Később 362 hektárt Algériának ajándékoztak, 12 hektárt azonban megtartottak: ebből 6 hektár művelhető, és valóban meg is művelik. Az 1980-as években egyfajta együttműködési rendszert alakítottak ki szomszédjaikkal. Négy helyi földművelő dolgozott együtt a kertért felelős szerzetessel. A helybeliek végezték a munka felét, a trappista szerzetesek a másik felét, a terményeket pedig egyenlően osztották el.

Az imádság terén, a hagyományos vendégfogadáson és a „Ribât” csoporton kívül (amelyről később még lesz szó) 1988-ban nevezetes lépést tettek a szerzetesek: a monostor egy nagy termét a szomszédok

---

3 *Chrétien et musulmans. Pour un projet commun de société*, 1989. A Pisai „Institut pontifical d'études arabes et islamique” által szervezett, 1989. augusztus 31–szeptember 7. között megrendezésre került XVII. Római Napokon tartott előadásából.

rendelkezésre bocsátották, hogy ideiglenes mecsetként szolgáljon addig is, amíg az új mecset elkészül. „Így – fűzi hozzá Christian – a harang és a müezzin egymásnak válaszol, vagy egymást követi ugyanazon falak között, és bárhonnán jöjjön is az imára szóló hívás, nehéz lenne nem válaszolni rá; mintha arra a közösségre emlékeztetne, amely egyé forraszt minket imádásunk közös tárgyának szívében.”⁴

A kiutasítás fenyegetése miatt 1975-ben az itt élő szerzetesek számát tizenkettő plusz egyben határozták meg. Tizenkettő, mert az iszlámban ez a pén-teki imádsághoz szükséges legkisebb létszám. Egy, mivel az imámnak mégiscsak helyet kell adni. Rabat érsekének meghívása lehetővé tette, hogy 1988-ban egy kis „csatolt szerzetesi részleget” létesítsenek a marokkói Fèsben, amely az algériai nehézségek esetén akár a visszavonulás helye is lehetett.

1996-ban a tibhirine-i közösségnek nyolc tagja volt. „Nehezen képzelhettünk volna el ennél nagyobb életkor-, vérmérséklet- és ízlésbeli különbségeket, mint ebben a közösségben” – meséli Philippe testvér, aki több ízben is ellátogatott a Notre-Dame-de-l’Atlas-ba. De ott volt Christian karizmája. „Ő minden egyes testvére felé rendkívüli figyelemmel fordult.”⁵

---

4 Uo.

5 Vers un À-Dieu en-visagé de vous, *Collectanea Cisterciensia*, 1996/3, 238.

De hát milyen is ez a személyiség, akit végrendeletén keresztül az egész világ megismert?

A szerzetes

Christian de Chergé Párizsban született 1937. január 18-án, nyolcgyermekes család (Robert, Christian, Hubert, Henry, Ghislain, Claire, Jacques, Gérard) második gyermekeként. A családban a nemes szív buzgó hittel párosult. A második világháború alatt, 1942-ben az édesapát, aki katonatiszt volt, Algériába vezényelték, a „Maison Carrée”-ba,⁶ közvetlenül a szabad övezet elfoglalása és a szövetségesek észak-afrikai partraszállása előtt. Juin tábornokot kísérte tunéziai és olaszországi hadjáratán. A család tehát Algériába került; Christian erre így emlékszik vissza egy P. Maurice Borrmans-nak 1982-ben pünkösdi ünnepére írt levelében: „Idén éppen negyven éve, hogy először láttam embereket másképpen imádkozni, mint a felmenőimet. Ötéves voltam, és akkor fedeztem fel Algériát, amikor első ízben három évet töltöttem ott. Mély hála él bennem édesanyám iránt, aki ránevelt minket, testvéreimet és engem, a musz-

---

⁶ *Maison Carrée*, 'Négyszögletes Ház', Algír közismert épülete, jelentős francia támaszpont. Maga az épület különböző funkciókat töltött be az évtizedek során, a Maison Carrée pedig Algír egyik városrészét is jelenti, mely az épület körül található, a mocsár lecsapolásával nyert terület (*a ford.*).

lim ima őszintesége és kifejezésmódjai iránti tiszteletre. »Istent imádják«, mondta édesanyám. Így tehát mindig is tudtam, hogy az iszlám Istene és Jézus Krisztus Istene egy és ugyanaz.”⁷ – Ez a rendkívüli édesanya mindig nagyon közel maradt szerzetes fiához; tizenkét alkalommal is hosszabb időt töltött Algériában.

Christian, akit a cserkészlet formált, 1956 októberében belépett a párizsi karmeliták szemináriumába, ahol bizonyosságot tett intellektuális képességeiről és a liturgia iránti vonzalmáról. De elérkezett az algériai háború, és a fiatal de Chergé alhadnagy tizennyolc hónapot töltött ott; falvak egész csoportjának irányítását bízták rá. Olyan háború volt ez, amelyet ő passzív elszenvetként élt át – vallja be később. Barátságot kötött a falu mezőőrével, Mohameddel: „ez az érett, mélyen vallásos férfi rávezetett arra, hogy hitem a nehéz hétköznapiakban egyszerű, nyitott és ráhagyatkozó válasz legyen Isten hívására.”⁸ Közben a két barát együtt sétált és az imáról beszélgetett, algériai nacionalisták végezni akartak a francia tiszttel. A mezőőr közbelépett, és megmentette Christian életét. Két-három nappal később holtan találták: a saját kútja mellett fojtották meg. Christiannak örökre szívébe vésődött ez az élmény, amikor egy muszlim szeretetből életét adta érte a „főparancs”

---

7 Az *Islamochristiana* című folyóirat 22. számából (1996, 6. oldal).

8 Uo.

jegyében: „Ennek a barátnak a vére ébresztett rá, hogy Krisztust előbb-utóbb abban az országban kell követnem, amelyben a legnagyobb szeretetnek e zálogát kaptam.”⁹ Ez alapozta meg benne az érzéket a szentek közössége iránt, ahol keresztények és muszlimok egyetlen Atya gyermekeiként találkoznak.

Amikor Christiant 1964. március 21-én a párizsi Saint-Sulpice templomban pappá szentelték, éppen folyt a II. Vatikáni Zsinat. Első szentmiséjét a Saint-Philippe-du-Roule templomban mutatta be – ez volt családjának plébániája. A Montmartre-on lévő Sacré-Coeur templom káplánja lett, ahol a bazilika kórusát vezette. Miután néhány évet e szolgálatnak szentelt, Párizs érseke, Mgr Marty teljesítette kérését, hogy valódi hivatásának teljesítésére máshová mehessen, s így 1969. augusztus 20-án beléphetett az aiguebelle-i trappista apátságba. Noviciátusa után, 1971-ben a Notre-Dame-de-l’Atlas monostorba ment. A kétéves római tartózkodás az arab tanulmányok pápai intézetében (IPEA), amelyet a Fehér Atyák vezettek, lehetővé tette számára, hogy elmélyítse arabtudását és az iszlámmal kapcsolatos ismereteit. 1974 júniusának végén már Tibhirine-ben találjuk; ezt mutatja be e válogatás első írása.

---

⁹ A már említett, Rómában tartott előadásában, illetve 1994. évi nagypénteki homíliájában találunk burkolt utalásokat erre.

Christian-Marie – ez szerzetesi neve – először a vendégek szolgálatára rendelt testvér tisztét töltötte be. Kitűnően végezte a kapcsolatteremtésnek, a mosoly-
nak, mások meghallgatásának és a spirituális figye-
lemnek e szolgálatát. A tanácsok, amelyeket bőke-
zűen oszt, saját belső életének alaphangját adják meg:

Hosszan, szeretetteljesen megtapasztalni radikális függé-
sünket.

Tudni azt, hogy a mai napnak, mindazzal, ami abban betel-
jesületlennek tűnik, örökkévaló értéke van.

Észrevenni, hogy ha az ima nem talált bennünk szabad tér-
re, akkor a klauzúra sem fogja megadni a helyet számára.
Világosan látni azt, hogy az imában, amelynek szeretnénk
megízlelni gyümölcseit, alattomosan megbűjlik a féreg is,
amely felfalja a gyümölcsöt. Az Istennel való alkudozás
tönkretesz.

Újra és újra megfélekezni magunkról. Minden húsvéti em-
lékezetté válik ekkor.¹⁰

A *Ribât-es-Salâmot*, „A béke kötelékét”, ezt a ke-
resztényeket, a monostor szerzeteseit és barátait,
valamint alkalmanként a környék szúfi közösségé-
hez tartozó muszlimokat egybegyűjtő kis csoportot,
1979 márciusában alapították. A csoport évente két-
szer gyűlt össze elcsendesedésre, egy választott tém-
máról való beszélgetésre és imádságra. E csoport
prófétai lelke volt Christian, aki ennek keretei kö-
zött fejlődött saját útján a „bensőségessé vált iszlám”

---

10 1977. április 27-i írása.

felé. 1996. március 26-án, elrablásuk előestéjén éppen az észak-afrikai püspökök, Arinze bíboros és Mgr Sabbah püspök utolsó levelének lemásolásával foglalatzkodott, hogy másnap reggel bemutassa azt a *Ribâton*...

Christiannak időközben meg kellett felelnie testvérei elvárásának. 1984. március 31-én perjellé választották a közösségben, amely pár nappal azelőtt vált „önálló perjelséggé”. Két hatéves mandátumot töltött be, s eközben meggyőződésévé vált, hogy „az engedelmségben a perjelnek kell elől járnia”. Legfőképp abban a csapatban járt az élen, amely az imádságos szilárdság példáját adta mindenkinek, és kockázatvállaló bátorsággal mert még alig bejárt utakra vállalkozni a muszlim testvérekkel való találkozás során. 1984-ben részt vett a trappista rend általános káptalanján, és elérte, hogy a konstitúciókba egy sajátos szöveget illesszenek be, amely megengedi, hogy a monostorok más hitűeket is befogadjanak: minden jóakarátú embert. Tibhirine új perjelének megválasztására 1996. március 30-án került volna sor, vagyis mandátuma valójában nem ért véget.

Misztika

Christian de Chergé írásait három alcím köré rendeztük: *Az ima embere; A párbeszéd embere; Az oda-*

*adott élet és a megbocsátás embere.*¹¹ E három témakör természetesen nem időrendi szakaszokat határoz meg: inkább azt mondhatnánk, hogy ugyanannak az embernek három dimenzióját emeli ki, aki persze hús-vér ember volt, de akit az evangélium és a Szentlélek „vésője” alaposan kidolgozott. Mindamellet a végrendelet, a GIA-nak a monostorban tett első „látogatása” fényében nézve, bizonyára spirituális fordulatot jelöl. Ezután semmi nem lesz egészen olyan, mint addig volt.

Ha van olyan téma, amely az itt egybegyűjtött írások mindegyikét átjárja, akkor ez a remény. Ott van az első írás címében. Az utolsó írás szívéből sugárzik. Christian egy szokatlan, még új „harmadik világhoz” kíván tartozni: „a remény világához.” Szemközt a fenyegetéssel, az algériai néppel vállalt szolidaritásban, visszautasít minden vértanúságra törekvést, s „a remény rejtett tanújaként” határozza meg önmagát.

De mire is vonatkozik ez a remény? A muszlim hívővel való találkozásra. A remény az a kenyér, amely táplál a látható különbözőségeken túlra, az Ígéret Földjének végső közössége felé vezető úton. Mert a Tibhirine perjelében élő sajjó kérdés: az iszlám léte-

---

¹¹ E kötet tehát a *L'invincible espérance* (Bayard, 2010) című könyv első része; az első alcím alá tartozó tematikus rész. A további két téma köré csoportosított írások két további kötetben jelennek meg.

zésének, Isten titokzatos tervében való értelmének kérdése, az egyház jelenlétének kérdése, amikor azt egy másik spirituális világ veszi körül. Nem elégszik meg azzal, hogy csupán kezességet vállaljon e különbözőségért. Ő „be akar iratkozni a másik iskolájába”, „kétoldalú versenyt” kíván átélni, „kölcsonös megterésre” szeretne jutni.

Vajon csalódáshoz vezet ez a remény? Már a tények is ennek ellenkezőjét bizonyítják. Így például az a levél, amelyet Mgr Teissier, Algír érseke kapott egy fiatal muszlim orvosnőtől:

A tragédia után, az áldozat után, amelyet Ön is és mi is átéltünk, a könnyek után és a szerzetestestvéreink által nekünk és Önöknek örökül hagyott üzenet után, mely az élet-ről, a becsületről, a toleranciáról szól, úgy döntöttem, hogy gyermekeimnek hangosan, mély átéléssel felolvasom Christian de Chergé végrendeletét, mivel éreztem, hogy ez mindannyiunknak szól. El akartam nekik mondani Isten és az emberek szeretetének üzenetét. Az emberi szolidaritás és a másik iránti szeretet olyan út, mely az áldozatig, az örök békéig, a végsőkig vezet. Nagyon mélyen érintette gyermekeimet és engem ez a nagy alázat, ez az óriási szív, a léleknek e békéje és a megbocsátás.

Christian végrendelete több, mint üzenet: ez valódi hagyaték, ragyogó nap, amelyet áldozat árán hagytak örökül nekünk.

A mi feladatunk az, hogy folytassuk a béke, az Isten és ember iránti szeretet eddig megtett útját, a nekik megfelelő, különböző módokon. Az a feladatunk, hogy öntözzük a

szerzeteseink által örökül hagyott magvakat, hogy mindennütt egyre több, mind színesebb és illatosabb virágok nyílnak.¹²

Szolgálja e mű a remény jövőjét a maga helyén. A húsvét, mondta Christian de Chergé, „legyőzhetetlen remény”.

Bruno Chenu,
a *La Croix* főszerkesztője,
1997 húsvétján

---

¹² Idézet Mgr Teissier-től Robert MASSON *Tibhirine* című könyvében (Paris, Cerf, 1997, 19).

Christian de Chergé végrendelete

Christian de Chergé az alábbi végrendeletet 1993. december 1. és 1994. január 1. között írta, és keresztfiára, Gérard-ra bízta, hogy őrizze meg. Ezt az írást a testvérek kivégzését követő napokban a család döntése nyomán az algériai és a francia lapok is közölték.

Ha megtörténne velem egy napon – és ez akár ma is lehetne –, hogy áldozatul esem a terrorizmusnak, ami, úgy tűnik, minden Algériában élő külföldit el akar nyelni, szeretném, ha közösségem, egyházam, családom emlékezne arra, hogy életemet Istennek és ennek az országnak adtam. Leljenek nyugalmat abban, hogy minden élet egyetlen Mestere nem lehet idegen e brutális távozástól... Egyesítsék ezt a halált azzal a sok másik halállal, amelyet ugyanilyen erőszakosan övez a névtelenség közönye.

Az én életem sem ér többet, mint bármely másik. Kevesebbet sem. Mindenesetre nincs meg benne a gyermekkor ártatlansága. Eleget éltem ahhoz, hogy cinkosnak tekintsem magam abban a rosszban, amely – sajnos – diadalmaskodni látszik a világban, és még annak gonoszságában is, aki vakon lesújt rám.

Szeretném, hogy amikor elérkezik az idő, legyen egy tiszta pillanatom, amikor könyöröghetek Isten bocsánataért a magam és az emberiség többi tagja számára – akik nekem mind testvéreim –, s közben teljes szívemből megbocsássak annak, aki lesújt rám. Nem tudnék ilyen halált kívánni; fontosnak tartom, hogy ezt kijelentsem. Valójában nem látom, hogyan is örülhetnék annak, hogy egy egész népet, amelyet annyira szeretek, minden megkülönböztetés nélkül vádoljanak meggyilkolásommal. Túl nagy ár lenne, ha egy algériainak rónák fel azt, amit – talán – a „vértanúság kegyelmének” neveznek; egy algériainak, bárki legyen is az, különösen akkor, ha ő azt mondja, hogy az általa iszlámnak vélt hit iránti hűségből cselekszik. Ismerem azt a megvetést, amely az általánosságban tekintett algériaiakat övezi. Ismerem az iszlámról szóló karikatúrákat is, amelyekre egy bizonyos iszlamizmus bátorít fel. Túl könnyű jó lelkiismeretet szerezni magunknak, ha ezt a vallásos utat annak szélsőséges képviselőivel azonosítjuk. Algéria és az iszlám számomra egészen mást jelent: ez egy test és egy lélek. Azt hiszem, épp eleget beszéltem arról, hogy mit is nyújtott nekem. Gyakran fedeztem fel benne az Evangélium vezérfonalát, amelyet édesanyám ölében ismertem meg, aki számomra a legelső Egyház volt; épp itt, Algériában, s már akkor és ott is, a muszlim hívők iránti nagy tisztelettel együtt. Halálom látszólag igazat ad majd azoknak, akik elsielve naivnak vagy idealistának tekintettek...

De nekik tudniuk kell, hogy legelevenebb kíváncsiságom végre szabaddá vált. Akkor, ha úgy tetszik Istennek, tekintetem elmélyedhet az Atya tekintetében, s vele együtt szemlélhetem muszlim gyermekeit úgy, amint ő látja...

Ebbe a köszönetbe természetesen titeket is belefoglallak, tegnapi és mai barátaim, ...akiket százszoros jutalmul kaptam, ahogyan ígérték! S téged is, utolsó órám barátja, aki nem tudod majd, mit cselekszel. Igen, érted is köszönetet mondok, és „istenhozzádot”, amikor szemtől szemben állok veled. Adassék meg nekünk, hogy majd újra megtaláljuk egymást, boldog latorként a Paradicsomban, ha úgy tetszik Istennek, mindkettőnk Atyjának.

Amen! Ins'Allah

